

UN TRACTAT CAPDAVANTER DE PSIQUIATRIA INFANTIL: "LA FOLIE CHEZ LES ENFANTS" DE PAUL MOREAU DE TOURS (1888).

DOMENECH, Edelmira; CORBELLA, Jacint

Paul Moreau (de Tours) entre parèntesi, com ell s'escriu, forma part d'una generació de "psiquiatres infantils" que publicaren durant els tretze darrers anys del segle XIX una sèrie de textos monogràfics capdavanters dins de l'especialitat de paidopsiquiatria.

El llibre de Moreau ha estat sovint considerat com el primer manual de paidopsiquiatria en el món (1). De fet no és exactament així. Un any abans, el 1887 es publicaven al menys tres altres tractats semblants. Un és l'obra força coneguda d'un alemany, Emminghaus, que porta el títol "Die Psychische Störungen des Kindersalters"(2) de la que Ernest Harms (3) va fer un comentari molt positiu en un article al "Journal of Orthopsychiatry". L'altre és una tesi d'un metge francès, Filibiliou (4) analitzada en un article anterior (5). El tercer és obra de Langdon Down (6). També es coneixen antecedents més antics com per exemple la tesi de Le Paulmier : "Les affections mentales chez les enfants" de 1856 (7) en la que s'inspirà Moreau de Tours o el treball d'un estudiant d'Edimburg: " Psychological Diseases of Early Life" que fou llegit a la Real Societat de Medicina el 1859 i publicat l'any següent (8). Però tot i no essent el primer, el tractat de Moreau de Tours és una obra auroral, extensa, i influent durant bastants anys després.

Ens referirem aquí a aquest tractat (9) i farem unes primeres acotacions, perquè no és possible en l'espai limitat d'un article fer cap anàlisi exhaustiva d'una obra que és la més extensa i completa de totes les que hem pogut examinar d'aquell temps.

L'AUTOR

Paul Moreau és el segon dels psiquiatres francesos conegut com a Moreau de Tours. El primer, i més conegut, és el seu pare, Jacques-Joseph Moreau, que va viure entre els anys 1804 i 1884 (10). Malgrat que havia nascut a Montrésol (Indre-et-Loire), va viure a Tours, d'on li vé el nom. Fou intern a Charenton, es doctorà el 1830 amb una tesi sobre la monomania. Feu un llarg viatge de tres anys per Orient, on conegué l'haixix. Treballà a Bicêtre, a Ivry i des del 1861 a la Salpêtrière. Es molt conegut per la

seva monografia "Du hachisch et de l'aliénation mentale"(1845). Se li coneixen més d'una cinquantena de treballs

L'autor del llibre "La folie chez les enfants" (1888) és Paul (1844-1908). Aquest fa referència al seu pare quan tracta el tema dels deficients en el seu manual (11). Cita una obra del seu pare, la "Psychologie morbide" i diu que allí es comenta amb gran detall l'estat psicològic dels "imbècils" i dels "idiotes".

En el seu temps Paul Moreau fou un metge important i prolífic. Pertanyia a varies societats científiques franceses i àdhuc a una italiana, la SocietÀ Freniàtrica Italiana.

Tingué com a mestre a Louis Delasiauve (12). Aquest és autor d'un llibre sobre la mania infantil l'any 1855 (13). Moreau el tracta de mestre venerable i escriu que va impartir una sèrie de lliçons sobre les malalties mentals. Més endavant el qualifica d' "estimat mestre" a propòsit d'una observació d'alteracions emocionals greus en una noia de 15 anys després d'una violació (14).

Moreau de Tours va fer la seva tesi sobre el suïcidi i més concretament sobre el contagi del suïcidi en una epidèmia. Es va publicar a París l'any 1875 (15).

Després va publicar bastants llibres. En el seu manual en consten tretze entre 1876 i 1888. Sis d'entre ells es refereixen a temes mèdico-legals, el que no és estrany en un moment en que es trobaven unides la psiquiatria i la medicina legal. Un tracta de la conservació de peces anatòmiques, quatre de criminologia, i un altre de la intoxicació per monòxid de carbó. En els altres toca els temes de la demència, la gelosia en els nens, les conseqüències psicopatològiques de la tuberculosi, les alteracions sexuals, un tractament amb sulfat d'atropina, i les pseudoguaricions en les malalties incurables. També té un escrit de caràcter històric i psicològic que porta el títol de "Fous et bouffons" que va tenir més d'una edició. El 1891 encara va publicar un altre llibre sobre els aspectes mèdico-legals de la conducta infantil i el 1905 la simulació de la malaltia mental en els nens. Però el seu llibre més interessant és "La folie chez les enfants" que ara comentem.

Moreau també es va dedicar molt al treball assistencial. Quan publicà el seu text de psiquiatria infantil feia temps que exercia com a metge en un Servei de nens a l'Hospital de la Salpêtrière. Descriu un cas seu, que va visitar l'any 1873 (16). La Salpêtrière fou junt amb Bicêtre una de les dues primeres institucions psiquiàtriques infantils a Europa. Entre 1821 i 1841 el cap de la Salpêtrière era Falret. Més tard fou Delasiauve el mestre de Moreau de Tours. Louis Delasiauve va viure entre 1804 i 1893 (17). Va estar primer a Bicêtre i després a la Salpêtrière. Moreau el cita sovint. Moreau fou també contemporani d'un altre metge molt conegut, Désiré Bournèville que també era deixeble de Delasiauve i que va treballar a Bicêtre en el departament de nens epilèptics i idiotes. Bournèville s'interessà primordialment pels aspectes socials de la malaltia mental dels nens. Moreau de Tours sembla més científic a jutjar per les societats científiques a que pertanyia i més que res pels seus escrits. Però mai va

abandonar l'assistència als malalts i durant els dos últims anys de la seva vida va ser director dels sanatori d'Ivry-sur-Seine.

EL TÍTOL DEL TEXT DE PSIQUIATRIA INFANTIL DE MOREAU

El títol que porta el llibre de Moreau és el mateix del text de Pierre Filibiliou: "La folie chez les enfants" és a dir la bogeria en els infants. El text d'Alexandre Gaubert del mateix període de finals del XIX també parla de "folie" o bogeria: "Etude sur les formes de la folie chez les enfants". La seva publicació porta la data de 1894 (18). Altres llibres d'aquesta època porten el títol d'afeccions mentals, com per exemple el de Langdon Down de 1887 (19), o el de Ireland, publicat a Philadelphia el 1898 (20) o d'alteracions mentals com el de Manheimer publicat a Paris el 1899 (21).

El nom de psiquiatria infantil ja és utilitzat en el primer text publicat en castellà a Barcelona, l'any 1907 (22). El seu autor, August Vidal-Perera era pedagog i fou catedràtic de psiquiatria infantil de magisteri. Ja hem comentat aquesta obra en altres moments (23). El tractat de Manheimer és citat a vegades com a "Les troubles mentaux de l'enfance" i d'altres com a "Précis de psychiatrie infantile". Devia portar les dues denominacions, segons la cita d'Alexandre Walk que diu haver-lo tingut entre les mans (24).

ESTRUCTURA DEL TRACTAT DE PSIQUIATRIA INFANTIL DE MOREAU

El manual té una extensió de 444 pàgines. Consta d'una introducció de 18 planes, una revisió històrica breu seguida d'un estudi de les causes de patologia que comprèn tres capítols: causes generals, causes morals i causes físiques. Aquest és el més llarg.

El cos més important de l'obra és l'estudi de les formes. Comprèn des de la pàgina 163 fins a la 416. Consta també de tres parts. La primera tracta de les formes "purament nervioses" com les convulsions, el singlot i els tics. la segona part és la més voluminosa i es refereix a les formes purament morals. Dins d'aquest apartat Moreau agrupa els deliris, les depressions, les manies, les deficiències mentals, l'alcoholisme i encara més patologies. El tercer apartat el constitueixen el que denomina formes morals i nervioses o també neurosis.

La tercera part de l'obra, després de les causes i de les formes, tracta del diagnòstic, pronòstic, conseqüències mèdico-legals, tractaments i mesures de protecció. Té una extensió total de vint-i-set pàgines, de la 417 a la 444.

Al final hi ha una taula de matèries. És un índex molt complet que remet a les pàgines corresponents de cada part i capítols.

Al llarg de tot el text es descriuen molts casos clínics que il·lustren les explicacions teòriques. A més a més hi han notes abundants a peu de pàgina. Es tracta per tant d'un manual ben estructurat, ben documentat i seriós. Passem ara a fer un anàlisi breu de

cadasc una de les parts de que consta el manual.

LA INTRODUCCIO DEL LLIBRE

A la Introducció l'autor deixa ben clara l'existència d'una patologia mental en el nen: "De nos jours le doute n'est plus permis"(25). Creu que la psicopatologia infantil presenta les mateixes característiques generals que la dels adults i es proposa fer un estudi de conjunt que, segons escriu, no s'ha fet anteriorment. Planteja el problema del límit d'edat en la psicopatologia infantil. Ho considera una qüestió important i difícil perquè l'edat de la pubertat és, segons diu, molt variable, però en qualsevol cas Moreau situa la pubertat a una edat molt més gran que en els nostres dies. Suggereix, tenint en compte els dos sexes, una xifra mitjana de quinze anys. Es molt probable que fa cent anys els nens fossin púbers més tard. Quasi no menciona l'adolescència. En canvi actualment l'adolescència ha esdevingut una etapa vital molt llarga.

LES PAGINES D'HISTORIA

A les referències històriques l'autor hi dedica quatre pàgines i aporta algunes dades d'interès pel coneixement de la història de la psicopatologia infantil. Entre aquestes hi ha la descripció del "pavor" com a fenomen patològic infantil en els aforismes hipocràtics(26).

Moreau aporta també algunes dades interessants sobre els deliris en els nens relacionades amb les grans epidèmies dels segles XVI, XVII i XVIII. Valora l'estudi dels deliris infantils en el tractat de patologia de Tissot de 1755 (27). També recull casos de mania i de malenconia durant el segle passat com per exemple un cas de malenconia en una nena d'onze anys descrit en el tractat d'Esquirol de 1838 (28).

Moreau situa l'inici de l'estudi de la psicopatologia infantil a començament del XIX i dona importància a la tesi de Le Paulmier de 1856 sobre "Les formes de la folie chez les enfants et en particulier de la manie"(29) que ja es pot considerar un primer manual com ho fa notar en el seu text.

ANALISI DE LA PRIMERA PART DE L'OBRA: ESTUDI DE LES CAUSES

Ens sorprèn la idea de que el nen és per Moreau de Tours una tàbula rasa i sobretot la seva visió pessimista de la primera infància, que fa arribar fins als set anys.

La part més extensa la dedica al capítol de les causes físiques de la malaltia mental; tot i que considera que les causes morals son les que dominen.

Moreau dona una gran importància a l'herència dins de l'etiologia de la malaltia mental. Al mateix temps valora la imitació com a causa de conducta patològica. A la pàgina 46 descriu un cas de suïcidi per imitació en un noi de catorze anys, aparentment normal que es va matar tornant de l'enterrament d'un company suïcidat. Toca el tema

del risc de la publicitat dels comportaments agressius i homicides i de la imitació dels costums socials de l'entorn (30). També tracta amb detall el tema de l'educació i assenyalava la influència de la primeres pautes educatives en la gènesi de la patologia mental.

Dins dels temes educatius no s'oblida de tractar la qüestió de l'excés d'estudi, molt tinguda en compte pels autors de finals de segle i de començament del XX. El treball intel·lectual exagerat provoca un desenvolupament precoç de la intel·ligència en detriment del desenvolupament del cos (31). L'excés d'estudi provocaria irritabilitat, insomni i altres trastorns. Uns anys més tard Vidal-Perera defensa unes idees semblants en el seu compendi de psiquiatria infantil de l'any 1907.

Es important assenyalar que Moreau de Tours, dins del capítol de les causes físiques, utilitza la paraula depressió (32) i l'aplica al període de la vida després de la primera infància, és a dir passats els set anys. És molt rar que es parli de depressió infantil en el segle passat. Es parlava de nostàlgia, malenconia o àdhuc lipemania però no depressió. Moreau emprava el mot depressió i si no és el primer serà un dels primers en utilitzar-lo.

Un altre aspecte interessant és el valor que Moreau dona a la patologia segons l'edat. En aquest aspecte se'l pot considerar com un avançat de l'actual psicopatologia evolutiva. També valora molt la pubertat com a causa de malaltia.

Dintre del capítol de les causes físiques inclou el temperament com a factor de risc indubtable de patologia. Els temperaments "nerviós" i "limfàtic" serien els dos més perillosos per a desencadenar un trastorn mental. També parla dels climes, de les intoxicacions i s'esplaia finalment molt en la descripció de malalties orgàniques que poden causar malalties mentals. Entre aquestes assenyalava la tuberculosi o "Phtisi", la malaltia reumàtica, la "clorosi" i les anèmies, les meningitis, la hidrocefàlia, els episodis febrils, l'escarlatina, la febre tifoide, les pneumònies, l'erisipela, les indigestions i els traumatismes.

ANALISI DE LA SEGONA PART: ESTUDI DE LES FORMES

En començar aquesta segona part, la més extensa de les tres, l'autor planteja el tema de les classificacions de la psicopatologia i assenyalava l'existència de moltes classificacions en aquella època (33). Explica que no pretén proposar cap nova classificació, ans únicament agrupar les diferents patologies. La seva manera de dividir i d'agrupar les patologies o "formes" no té res a veure amb les grans classificacions categorials neokraepelinianes del segle XX. Així per exemple situa l'epilèpsia dins de les neurosis (34). En canvi les observacions clíniques que fa Moreau el 1888 estan tan ben fetes que ens permeten avui fer un diagnòstic de molts dels casos que descriu.

Moreau diferencia tres tipus de trastorns: "formes purament nervioses", "formes purament morals" i "formes morals i nervioses". Després desenvolupa aquests tres grups

en el text i no corresponen exactament els noms i numeracions dels capítols amb la taula que presenta. Dintre del text per exemple al segon grup hi diu formes psíquiques i no morals i presenta el primer grup amb la denominació de primer capítol, el segon amb el de capítol II amb xifres romanes i el tercer sense numeració de capítol. En canvi no s'oblida de desenvolupar totes les categories que presenta, algunes amb molt detall, i encara n'afegeix d' altres que no havia fet constar a la seva taula.

Dintre del primer capítol o formes purament nervioses considera els trastorns següents: convulsions, atacs de riure nerviosos, badalls, singlot, tics, neuràlgies i alteracions de la sensibilitat. El capítol té 23 pàgines i inclou alguns casos clínics descrits amb molta cura.

El capítol més interessant és el segon que fa referència a "formes purament psíquiques". Té una extensió de 163 pàgines. Comprèn tres parts que denomina: exaltació psíquica, depressió psíquica i feblesa psíquica. Aquesta última es refereix a les deficiències mentals; la depressió psíquica a l'actual depressió i algunes categories més i l'exaltació psíquica és un conjunt complex que comprèn molts trastorns. Els comentarem breument.

Dins de l'apartat que Moreau denomina "exaltació psíquica" trobem patologies a les que es donava molta importància cap a les darreries del segle passat i que actualment són poc freqüents, com per exemple els quadres delirants i al·lucinatoris en els nens, o també alguns comportaments molt violents. Altres trastorns psicopatològics que descriu àmpliament Moreau de Tours també es presenten en els infants actuals i en canvi les grans classificacions de finals del segle XX com per exemple el DSM-III-R no els recull. Aquest és el cas de la gelosia en els infants.

La gelosia és tractada dintre del tema de les passions. És una de les primeres passions que apareixen a les edats més primerenques (35). Moreau ens presenta la gelosia infantil d'una forma molt truculenta, com fa amb bastants altres temes. Parla d'homicidis per gelosia en nens i aporta uns quants casos. També cita un cas de gelosia en un nen de set anys descrit per Descuret en la seva obra "La médecine des passions" que es va poder curar (36).

Un aspecte original és la descripció dels estats mixtes. Ja havia publicat sobre aquest tema l'any 1859 a "Union Médicale" (37). "És un estat, escriu que no és ni la raó ni la bogeria, és una barreja de raó i folia, que ha estat estudiat per primera vegada pel Dr Moreau de Tours" (38). Els estats mixtes de Moreau ens recorden molt el concepte de "estados intermedios" descrits per Pere Mata cap als anys 1860, en el segon dels tres grans tractats "de la razón humana" d'aquest autor. El primer tractava de la raó en estat de malaltia, el tercer de la raó en estat de salut i l'altre de la raó en els seus estats intermedis que són en realitat una mica d'equilibri entre els dos extrems polars dels altres dos llibres (39).

Entre els estats d'exaltació psíquica, endemés dels estats mixtes i de les passions,

hi situa la gelosia. L'autor també tracta encara de molts altres temes. El primer de tots és el dels terrors nocturns, les pors i el somnambulisme. Després venen els estats mixtes, més endavant els nens prodigi, els excèntrics i les aberracions sentimentals i sexuals. Segueixen les passions on fa entrar també l'alcoholisme, les impulsions dintre de les quals hi ha el suïcidi, les allucinacions, els deliris i la mania. Per aquesta última proposa tractaments diversos: banys de cinc o sis hores, dutxes, calmants com el bromur de potassi, sulfat de quinina, l'aïllament i la grifa.

Entre els estats de depressió psíquica hi trobem la malenconia, és a dir la depressió, però també la "bogeria a doble forma", actual trastorn bipolar, la hipocondria, el deliri de persecució i els estats d'estupor.

Es interessant assenyalar que Moreau de Tours, recolzant-se en les observacions de Griesinger admet l'existència d'una depressió infantil. La relaciona amb el suïcidi i aporta un cas interessant de depressió amb tendència suïcida que havia descrit Falret el 1822 (40). Considera l'estupor com una forma especial i molt greu de malenconia. I diu que aquest estat, en el que el malalt no es mou i se li ha de fer tot va acompanyat d'idees de suïcidi(41).

La tercera part de les formes purament psíquiques està representada pels "estats de feblesa psíquica". Avui parlariem de deficiències mentals. Moreau distingeix tots els graus de severitat que es descriuen actualment.

Els menys afectats són els que denomina "simples d'esperit" Aquests poden ser educats però "la seva aptitud no els permet fer més que un treball mecànic que no exigeix cap tensió intel·lectual" (42). Son individus dels qui els altres se'n riuen i poden estar afectats de deliri lipemaniac. Així es denominava a la depressió. És curiós observar que ara que sembla que es comenci a parlar per primera vegada de la depressió dels deficients mentals un autor de fa més d'un segle ja tractés aquesta qüestió.

Un grau més sever de deficiència era la imbecilitat, que Moreau descriu àmpliament al llarg de tretze pàgines. En considera dos nivells: els imbecils de primer grau que parlen amb facilitat i els de segon grau en els quals la parla és més difícil i el vocabulari més restringit. I finalment anomena idiotes els més profunds. Dintre d'aquest grup encara distingeix dos graus: els idiotes de primer grau utilitzen paraules i frases molt curtes; els de segon grau únicament arriben a articular monosíl·labs o alguns crits.

En un altre apartat Moreau de Tours descriu el cretinisme. Seguint a Esquirol, considera que els cretins son una varietat d'idiotes que viuen en regions muntanyoses. Probablement es tractava d'hipotiroïdismes greus. Els descriu de petita talla, abdomen voluminós, musculatura flàccida, cap gros, cabells fins, fesomia inexpressiva, lentitud en el caminar, etc. La descripció que fa també podria correspondre a algun cas de mongolisme.

Moreau toca el tema de l'etiologia de la feblesa psíquica i pensa que hi ha una "imbecilitat congènita" i una imbecilitat "accidental o adquirida" (43) però escriu que "la influència hereditària ha d'ocupar el primer lloc entre les causes" (44). L'etiologia hereditària té un pes molt important en la concepció que Moreau de Tours té de la psicopatologia infantil.

L'últim capítol de la secció del manual sobre les formes fa referència als "trastorns que es tradueixen per alteracions morals i nervioses". Aquest capítol porta a la taula (45) la denominació de neurosi. Però el concepte de neurosi de finals del segle passat era molt més ampli que actualment i englobava, entre altres coses, totes les epilèpsies.

La histèria ocupa ella sola més pàgines que les depressions. Això no té res d'estrany ja que el tema de la histèria era predominant a finals del XIX. Era l'època de les sessions de Charcot (1825-1893) a la Salpêtrière que tingueren un gran ressò en tot el món mèdic del seu temps. En pocs anys es llegiren a Paris una quantitat notable de tesis sobre la histèria infantil. Una exemple és la de Georges Guiraud: "Essai sur l'hystérie précoce de développement chez les jeunes filles avant la puberté" que fou llegida el 1880. El mateix any se'n llegien dues més. Després en seguiren altres, àdhuc una feta per una dona, Helène Goldspiegel, el 1888 (46).

Proporcionalment les epilèpsies es tracten més breument i el que fa Moreau és remetre el lector a tractats que toquen aquest tema de manera més extensa com els treballs d'Esquirol, de Tissot, un llibre del mateix Moreau sobre l'etiologia de l'epilèpsia, el tractat d'epilèpsia de Delasiauve, el d'Herpin i el de Lasègue.

Després de l'epilèpsia ve un tema curiós el de les epidèmies convulsives i psíquiques. Ocupen un espai important en el manual de Moreau. Ens hi pararem un moment. Quan Moreau parla d'epidèmia es refereix a un fet patològic ben definit que es propaga per contagi que té unes causes, un acmé i un final. Ho compara a les epidèmies de còlera, de peste o de febre groga.

A l'edat mitjana hi hagué moltes epidèmies convulsives que van ser comentades acuradament per Calmeil (47). Moreau indica que apareixen en persones predisposades i es propaguen per imitació que "reforça la incitació de les passions" (48). Hi hagueren epidèmies d'histèria que són ben conegudes i tenen un interès històric. Entre aquestes hi ha el cas de la casa de nens trobats de Horn, de 1673, ben descrita per Kniper (49) o l'epidèmia de Morzine a la Haute-Savoie entre 1857 i 1861. Moreau cita també l'epidèmia de Rouen on els nens bordaven com gossos i un altra molt aparatosa, a la Bretanya, el 1885. Una de les més curioses és l'epidèmia d'histero-demonopatia entre nens trobats, a Amsterdam l'any 1566. La va descriure molt bé Johann Weyer (50).

El concepte que té Moreau de Tours d'aquestes epidèmies és que no són degudes ni als dimonis ni a les bruixes. Els dimonis i les bruixes només estan a la imaginació dels qui els volen caçar en el cos dels infants. I farien molt millor de sotmetre aquests

nens a un tractament seriós i continuat que seria més eficient que les pregàries i els exorcismes (51).

Després de les epidèmies convulsives l'autor tracta de les epidèmies psíquiques i considera l'omicidi i el suïcidi. Creu que tots dos es poden propagar per contagi. Son esclaus, dirà, de la llei de la imitació. Recordem que la tesi doctoral de Moreau de Tours, publicada a París l'any 1878, versava sobre aquest tema: "De la contagion du suicide, à propos de l'épidémie actuelle" (París, 1875).

Dintre d'aquest fenomen de la imitació contagiosa Moreau situa un altre fet "estrany", el de les croades de nens que anaven a deslliurar els llocs sants, i formaven exèrcits nombrosos. Marxaven per milers. Molts tenien 10 ó 12 anys. N'hi havien de més petits, set anys inclús. Passà entre els segle XI i XIII. Moreau escriu que sota la influència d'una sobreexcitació religiosa, malaltissa, que no respectava ni sexe ni edats, els nens deixaven la seva família i el seu país (52). S'arribà a formar un gran exèrcit a França i un altre a Alemanya. Creien que Déu assecaria la Mediterrània per que passessin caminant des de Marsella i Gènova. Tot el grup actuava agressivament contra qui els volia retenir. Molts moriren, alguns retornaren, d'altres van caure en mans dels sarraïns i foren venuts com esclaus.

Al final del darrer capítol del gran apartat de "formes purament psíquiques" Moreau dedica deu pàgines als nens-prodigi. El tema de la intel·ligència precoç, dels superdotats i de l'excés de treball intel·lectual preocupava molt els estudiosos d'aleshores. Es pensava que hi havia una relació molt estreta entre el geni i la folia. Moreau cita molts casos de nens prodigis i explica que alguns esdevenen els gran genis de la història, molts s'eclipsen, es perden en la mediocritat i envelleixen abans; sovint moren joves; altres es tornen bojós. Moreau recolza la teoria de Gall (53) que creu que hi ha una anomalia cerebral en els nens prodigi. Creu que l'educació té poc a fer-hi. Quan parla dels nens-prodigi Moreau cita el llibre del seu pare "la psychologie morbide" (54) que va tractar en detall aquesta qüestió. I acaba sostenint la tesi que el treball intel·lectual i les alteracions nervioses són els efectes d'una mateixa causa; en els nens prodigi i en els homes excepcionals el cervell té una activitat incessant i quan sobrepassa uns límits pot provocar alteracions, deliris i bogeria (55).

ANALISI DE LA TERCERA PART: DIAGNOSTIC, PRONOSTIC, CONSEQÜENCIES MEDICO-LEGALS, TRACTAMENTS I MESURES DE PROTECCIO

És un títol molt llarg per les poques pàgines que escriu, dotze escassament. La majoria de coses que promet no es troben en el contingut. Aquesta part consta de dos capítols un de diagnòstic i un altre de pronòstic.

Al diagnòstic li treu importància; el que interessa, segons Moreau és conèixer les causes que han provocat el trastorn. Demanar això en psicopatologia infantil és demanar molt. Més de cent anys després encara seguim sense saber la majoria de

causes de les alteracions mentals a la infància. Però Moreau no es donava per vençut i escrivia: "el coneixement de les causes que han provocat l'afecció que hem estat requerits a determinar, constitueix l'element essencial, fonamental del diagnòstic" (56). I per fer aquest diagnòstic es basa en els antecedents i en l'examen directe del malalt. El capítol és molt curt: no arriba a tres pàgines en un text que en té 444.

En canvi Moreau dedica molta més atenció al pronòstic i escriu que aquest té una gran importància (57) i ha hagut de contestar a moltes preguntes sobre el futur dels nens malalts mentals. Moreau cita sovint altres autors contemporanis o anteriors. Però en el capítol del pronòstic diu que no ha trobat a ningú que hagi tractat aquest tema i ens dona per tant la seva pròpia opinió.

Moreau afirma que els accessos de deliri agut acostumen a acabar bé a curt termini però que és molt difícil de preveure el futur. Quan ha de fer un pronòstic dóna més valor a l'herència que no a l'entorn i ja apunta la combinació dels dos en psicopatologia.

En quant als antecedents infantils de la patologia mental de l'adult fa referència a la tesi doctoral de Pottier (58). Aquest assenyala que els individus que estan destinats a ser malalts mentals presenten de menuts unes disposicions de caràcter particulars, com per exemple gran susceptibilitat, aïllament dels companys, por de que es riguin d'ells, ganes de discutir per qualsevol cosa etc. Moreau és determinista: pensa que quan hi ha una base hereditària forta no hi ha res que eviti que en un moment donat es presenti la malaltia mental. I, com a bon determinista, creu molt en el caràcter de l'individu i parla del mal pronòstic dels nens rars, cruels amb els animals, que no suporten la vida familiar i els fan fora de les escoles.

La visió que té de l'entorn és essencialment profilàctica i diu que "per fer un bon cervell cal primer fer uns bons muscles"(59). Seguint aquesta norma aconsella als pares de no pretendre que el seu fill sigui el primer de la classe a costa de la seva salut física, perquè si es posa malalt se li pot presentar un trastorn delirant que pot tenir repercussions negatives sobre el seu psiquisme. Hem de recordar que en el temps de Moreau hi havien moltes malalties infeccioses greus a la infància que s'acompanyaven de deliris.

I en acabar el llibre Moreau diu ben clarament que la gran terapèutica moral de la infància, és a dir, el que actualment anomenaríem terapèutica psiquiàtrica, ha de ser per damunt de tot eminentment profilàctica (60).

ALGUNES CONCLUSIONS

Aquesta obra, "La folie chez les enfants" de Paul Moreau de Tours és una font immensa de dades. Es un llibre per estudiar-hi en detall aspectes parcials, com per exemple els trastorns delirants, les depressions o altres aspectes. Moreau coneix una gran quantitat de bibliografia i l'obra d'altres autors que va citant al llarg del seu text.

Aquest sol fet ja es pot considerar molt meritori en el seu temps.



Moreau basa la psicopatologia infantil en un model mèdic. Les alteracions del comportament dels nens són per l'autor sinònim de malaltia com hem pogut veure, per exemple, en el cas de les epidèmies d'histèria. I cal conèixer les causes de la malaltia per a poder eliminar la patologia.

Dintre de les causes de patologia mental Moreau considera en primer lloc els factors hereditaris i dóna molta importància al caràcter dels individus. Valora per tant com a essencial l'element orgànic tot i que no tant com el seu contemporani, l'alemany Emminghaus, autor d'un manual de psicopatologia infantil publicat el 1887, que segueix més la tradició organicista de Griesinger.

Moreau de Tours sembla que va ser un clínic de primer ordre. Dintre del seu text inclou una gran quantitat de casos que descriu molt acuradament. Moreau segueix el corrent clínic dels grans psiquiatres francesos del segle passat, i com a bon francès es deixa també seduir pels aspectes psicogenètics i socials de la malaltia mental, tot i que li va tocar viure i treballar en una era prefreudiana.

El llibre de Moreau de Tours sobre "la folie chez les enfants" dona una visió clara de quines eren les patologies més importants cap a finals del segle XIX. Algunes han variat. Actualment no es veuen, ni de lluny, tants deliris infantils. Altres són semblants a les d'ara. Però considerem que té un gran interès la descripció d'algunes síndromes que ara també veiem a la clínica i que havien quedat oblidades en els manuals de psiquiatria infantil de finals del segle XX i en les grans classificacions multiaxials de la patologia mental. Un exemple serien les alteracions de les passions com la gelosia o la còlera, el deliri de persecució a la infància o els mateixos trastorns de caràcter.

Assenyalem finalment l'interès de Moreau pels aspectes profilàctics de la patologia mental infantil. El podem considerar un precursor de la prevenció a la que tanta importància es dóna actualment en medicina i en psiquiatria. I el gran interrogant que es plantejava Moreau sobre l'esdevenidor i el futur dels infants que han presentat alteracions mentals segueix estant plantejat un segle més tard. Esperem que el proper mil·lenni ens doni una resposta.

NOTES

1.- POSTEL, Jacques; QUETEL, Claude: "Nouvelle histoire de la psychiatrie". Toulouse (Privat) 1984 v.p. 684.

2.- EMMINGHAUS, H.: "Die psychischen Störungen des Kindersalters" Laupp, Tübingen, 1887.

3.- HARMS, E.: "At the cradle of child psychiatry" Amer.J. Orthopsychiat., 30, 186-190, 1960.

- 4.- FILIBILIOU, P.: "Contribution à l' étude de la folie chez les enfants". Paris, 1887.
- 5.- DOMENECH LLABERIA, E.: "En torn del centenari de l'obra de psiquiatria infantil de Pierre Filibiliou". Gimbernat. Rev Catalana d'Història de la Medicina i de la Ciència, VIII, 147-156, 1987.
- 6.- LANGDON DOWN, J.: "Mental Affection of Childhood and Youth". Londres, 1887.
- 7.- LE PAULMIER, Claude Stephen: "Des affections mentales chez les enfants et en particulier de la manie". v. Index Généraux des thèses parues en France du début du XVIIIème à 1934. Laboratoire Spécia. Série Confrontations Psychiatriques. Documents 1985. Es el n. 2167.
- 8.- El jove Crichton-Browne no tenia encara vint anys i era estudiant a Edimburg quan publicà "Psychical Diseases of Early Life" (1860) a J. Ment. Sci" 6, 284-320. cit. per Alexander Walk: "The Pre-History of Child Psychiatry" Brit J. Psychiat. 110 754-767, 1964. p.758.
- 9.- MOREAU (de Tours), Paul: "La Folie chez les Enfants". Paris, Baillière et fils, 1888.
- 10.- SEMELAIGNE, René: "Les pionniers de la psychiatrie française avant et après Pinel". Paris (lib. J.B.Baillière) 1930. 2 vols.,I, 294-301.
- 11.- MOREAU, loc cit p.330.
- 12.- Ibid. p. 16.
- 13.- DELASIAUVE, L.: "Forme maniaque spéciale chez les enfants". v. An. Méd. Psicol.,I.1855. p.527.
- 14.- MOREAU, loc cit p.65.
- 15.- MOREAU de TOURS, P.: "Contagion du suicide à propos de l'épidémie actuelle", Paris, 1875. Citat per Moreau a "La folie chez les enfants", v. portada i p. 395.
- 16.- MOREAU, loc cit p. 316.
- 17.- v. DOMENECH, Edelmira: "El desenvolupament de la psicopatologia infantil al segle XIX" Quaderns de Psicologia, 10,segona època", 7-28, 1990.
- 18.- GAUBERT, A.: "Etude sur les formes de la folie chez l'enfant et chez l'adolescent". Thèse pour le doctorat en médecine. Toulouse (Imp. J.M. Pinel), 1894. v. DOMENECH, Edelmira: "Anàlisi del text de psiquiatria del nen i de l'adolescent d'Alexandre Gaubert (1894)". Gimbernat IX 127-144, 1988.

- 19.- Vegeu nota 5.
- 20.- IRELAND, W.W.: "The mental affections of children". Blakiston, Filadèlfia, 1898.
- 21.- MANHEIMER, M.: "Les troubles mentaux de l'enfance", Soc Ed Sci. Paris, 1899.
Aquest llibre es troba citat per Duché i per Kanner amb el títol de "Précis de psychiatrie infantile. Alexander Walk el cita amb títol i subtítol: Manheimer, Marcel (1899): "Les troubles mentaux de l'enfance: précis de psychiatrie infantile". Paris. v. A.Walk: loc. cit., p 767.
- 22.- VIDAL-PERERA, A.: "Compendio de psiquiatria infantil" Barcelona, 1907. No consta editor.
- 23.- DOMENECH, Edelmira: "Augusto Vidal-Perera: análisis del primer texto español de psiquiatria infantil (1907)". in Domènech, E.; Corbella, J. i Parellada, D. : "Bases històriques de la psiquiatria catalana moderna". Barcelona, PPU, 1987, pp. 307-319.
- 24.- v. nota 8.
- 25.- MOREAU, loc cit p.2.
- 26.- HIPPOCRATE, Aphorismes, 24, 5, III. Traduction E. Littré. cit per Moreau P.: loc. cit. p 13.
- 27.- MOREAU, loc cit p. 14.
- 28.- ESQUIROL, Dict. des Sc. Méd. art."Folie et des Maladies mentales", Paris, 1838, v. Moreau p.14.
- 29.- V, nota 7.
- 30.- MOREAU, loc cit p. 47.
- 31.- Ibid. p.55.
- 32.- MOREAU, v. p 73, on escriu textualment: en el segon període de la vida, el nen pot presentar una excitació maníaca o al contrari una depressió ben clara, veritable lipèmania.
- 33.- Ibid. p. 163.
- 34.- Ibid. p. 164.
- 35.- Ibid. p. 231.
- 36.- Ibid. pp 232-233. El mateix Moreau havia publicat un llibre amb el títol "De la folie jalouse".

37.- MOREAU (de Tours): "Un chapitre oublié de la pathologie mentale". Union Médicale, 1859. cit per Sémelaigne.

38.- MOREAU, loc cit p. 198.

39.- CORBELLÀ, J.; DOMENECH, E.: "Alguns aspectes de l'obra mèdica de Pere Mata". Act.I Congr. Int. Hist. Med. Catalana. Barcelona-Montpellier, 1970, III, 403-408.

40.- FALRET: "Traité de l'hypocondrie et du suicide" Paris, J.B. Baillière, 1822.

41.- MOREAU, loc cit p. 315.

42.- Ibid. p.324.

43.- Ibid. p. 321.

44.- Ibid. p. 322

45.- Ibid. p. 164.

46.- v. index de tesis, nota 7.

47.- CALMEIL, L.F.: "De la folie considérée sous le point de vue pathologique, philosophique, historique et judiciaire. Paris, 1845.

48.- MOREAU, loc cit p. 382.

49.- Aquesta epidèmia, de la que Kniper descriu la simptomatologia, es troba recollida per Balth-Becker a "Le monde enchanté", t. IV, p. 523. Loc cit Calmeil, t. II p. 155. Moreau p. 384.

50.- Citat per Calmeil, p. 264. Moreau també l'esmenta a la p. 401.1566.v. Moreau p. 401.

51.- MOREAU, loc cit p. 387.

52.- Ibid. p. 394.

53.- Ibid. p. 408.

54.- Ibid. p. 414.

55.- Ibid. p. 416.

56.- Ibid. p. 419.

57.- Ibid. p. 420.

58.- Paul POTTIER: "Les aliénés persécuteurs", thèse de Paris, 1886.

59.- MOREAU, loc cit p.440.

60.- Ibid. p.442.